

S. P. Q. R.

avagy a Római-part mint értékválasztás

Bardóczi Sándor

Történelmi tanulmányainkból tudhatjuk, hogy a Senātus Populusque Rōmānus (S.P.Q.R.) a római szenátus és a római nép teljes jogegyenlőségét jelző felirat. Ami a plebejusok „polgárjogi” harcának gyümölcse volt: a lakóhely szerinti népgyűlés (Comitia Tributa) kivívta magának a jogot arra, hogy bizonyos döntéseket maga hozzon meg. Különös véletlen, hogy éppen az egykori aquincumi polgárváros melletti „szent ligetek” esetében kell, egészen pontosan 2304 évvel e társadalmi vívmány keletkezése után, ennek jelentőségéről megemlékeznünk. A Római-part sorsa ugyanis most éppen azon múlik, hogy a „szenátus” (nevezzük ezt most fővárosi közgyűlésnek) mennyire képes meghallani a plebsz (nevezzük most őket érintett állampolgároknak) szavát.

Ráfér a karbantartás

A Római-parti gát esetében már az sem teljesen világos, kit nevezünk érintettnek. Adva van ugyanis a Nánási-Királyok útja É-D-i tengelyétől a Duna felé eső terület (hullámtér), ahol az építési jog szerint rekreációs területek (valójában részben lakóparkokkal és családi házakkal nem éppen jog szerint beépült ingatlanok) sorakoznak. De pusztán ők lennének a kérdéses egyedüli érintettjei? Hiszen ott van Óbuda-Békásmegyery lakosságának jelentős része (55000 ember), akik az ún. Csillaghegyi-öblözetben élnek vagy dolgoznak, s telkeiket, lakásaikat, családi házaikat ma

egy műszakilag elavult, magassághiányos földgát védi a nagy árhullámoktól. Az ő élet- és vagyonzbiztonságuk múlik azon, hogy a part közvetlen közelébe áthelyezett gát kiállja-e a terhelés, a hidraulikus talajtörés, a kiviteli pontatlanságok, az uszadéktalálatok, a jeges ár, a gátra dőlő fák, az alapozási újítások, az üzemeltetési problémák és az idő próbáját.

Érintett egész Budapest

Óriási felelősség ez, egy kolontári katasztrófa eltörpül amellett, amilyen pusztítást egy esetleges gátszakadás vagy egyéb hávária ezen a területen előidézhet. Végezetül, de nem utolsósorban ott van Budapest teljes lakossága, amely a nyári félévben élvezi a Római-part mostani rekreációs lehetőségeit. A part kiemelkedő vonzóképesége abban a természetközeli milióban rejlik, amely közel engedi a vízhez az embert. A fővenyes part, a lomhán fenséges Duna, az evezős sporthajókkal való vízre szállás és kikötés korlátlan lehetősége, a nyári melegben egyszerre kellemes mikroklímát teremtő fáktól árnyékos part és a víz, az erre az adottságra rátelepülő büfék és kifőzdék békebeli hangulata, a különböző társadalmi státuszú néprétegek számára találkozást, agora- (vagy maradvány a római terminus technicusnál: fórum) szerepet betöltő szabadtér az, aminek a sorsa eldől hamarosan és véglegesen.

Budapest lakosainak érintettsége a finanszírozásban is tetten érhető. A hullámtérben körülbelül 250 üdülőtelek található. Ha a hivatalos számokat nézzük, akkor az ő érdekeiket szolgáló árvízvédelmi gát 18 milliárdja telekre lebontva telkenként 72 millió forintnyi költséget jelent. Nyilvánvaló, hogy ezt az összeget az ottani tulajdonosok ingatlanadójából vagy iparűzési adójából nem lehet kitermelni. Vagyis a gátat Budapest fizeti, s ez

a gát nem nyújt nagyobb biztonságot a mostani árvízi védekezésnél. Sőt, és ezt *Koncsos László* (a BME tanszékvezetője) valamint öt másik független vízügyi szakember (tervező, kivitelező, vízkárelhárítási szakértő) névvel aláírva állítja: fennáll a veszélye annak, hogy az új gát nagyobb árvízi kockázatot jelent majd erre az 55000 emberre, mint az elődje.

Az öt éve húzódó történetben nagyon kevés alkalom kínálkozott valódi szakmai érveket ütköztetni egymással. A fővárosi önkormányzat és személyesen a főpolgármester nagyon határozottan azt képviseli, hogy ennek a gátnak a partélen (közvetlenül a víznél) kell megépülnie. Kezdetben ennek a koncepciónak csak a fák és a főveny sorsáért aggódók szegültek ellen, de mára ez a tábor jelentősen kibővült. Kibővült az árvízi biztonság miatt aggódó helyi lakosokkal, a hullámtérrel tényleg rekreációra használókkal és azokkal a vízügyi és társadalomtudományi szakértőkkel, akik az egyváltozós koncepcióban nem látják biztosítottnak a jó döntés lehetőségét.

A lehetetlen küldetés

Ahogy egyre jobban tör a „senatus” terve a megvalósítás felé, úgy erősödnek a „populus” hangjai. A feszült helyzetet a párbeszéd hiánya, a senatus merevsége és egyoldalú kommunikációja és a titkolózás (a tervek nyilvánosságának botrányosan alacsony szintje) jellemzi.

A döntések előkészítésénél a főváros meg sem kísérelte bevonni az érintettek teljes körét. A Greenpeace által megrendelt, és a Závecz Research által kivitelezett, Budapestre reprezentatív közvéleménykutatásból kiderül, hogy a „populus” mindössze 19 százalékban támogatja a „senatus” elképzeléseit. A abszolút többség (58 százalék) a mostani status quo, a Nánási-Királyok úti védekezés és a hullámtéri jelleg, a parti értékek megőrzése mellett tette le a voksot.

Vadkacsa csónakház

Mindazonáltal a „senatus” – igaz, minden időn túl és gyakorlatilag lehetetlen feltételek mellett – gyakorolt gesztusokat a „populus” felé. *Tarlós István* főpolgármester egy váratlan telefonhívással megkérte *Lányi Andrást* – annak egy, a Római-part témájában született cikke nyomán –, hogy egy hónap alatt készítsen alternatív tervet a rendezésre, amelyet ő a közgyűlés elé fog vinni. Ha összevetjük ezt azzal, hogy a főváros eddig csak az egymás után elvérző műszaki tervek sorára közel 600 milliót költött, és mindezt négy év tervezési és engedélyeztetési idő kísérette, jól látszik az aszimmetria.

Ez volt a lehetetlen küldetés.

Lányi engem, a tanulmány egyik későbbi szerzőjét azzal keresett meg, hogy van három sűrű hetem arra, hogy önkéntes alapon részt vegyek ebben a vállalkozásban. Semmivel nem kecsegtetett, csak azzal a reménysugárral, hogy a vízügyi rész kifejtését egy szakmailag megkerülhetetlen szakértő, a BME Víziközmű Tanszékének vezetője, a vízügyi katasztrófa helyzetek elismert kockázatelemzője vállalta.

Ha belegondolunk, ez a tény a hagyományosan szembenálló, a Bős-Nagymaros-ügy kapcsán elmergesedő zöld mozgalom-vízépítőmérnöki ellentét páratlan meghaladása. Egy olyan áttörés ez, ahol a mérnöktársadalom és a humán értelmiségi együtt, egy asztalnál, egyfelé gondolkodik. Egy megkövesedett szembenállás lebontása, szakbarbarizmus helyett érzékeny refle-

xió egymás szempontjaira. Olyan történet, amiből kár lett volna kimaradni. Amitől az ember továbbra is képes a tükörbe nézni, és azt mondani magának: minden tőlem telhetőt megtettem a jó ügy érdekében.

Szakújságíróként és egyetemi docensként tájépítész diákjaimmal jó három éve kutatom a Római-partot, írok róla, ezért az háttéranyagok egy része – közöttük társadalmi igényfelmérések és diák ötletpályázati eredmények is – a rendelkezésemre álltak. Meggyőződésemmé vált az elmúlt évek során, hogy a Római-part sorsa nem pusztán árvízvédelmi, hanem legalább annyira tájhasználati, urbanisztikai, városökológiai, vízgazdálkodási és értékválasztási kérdés, ahol a szemellenzős „szakmai” és fejlesztéspolitikai megközelítéseket elvetve Budapesten valami szokatlanul új, integrált szemléletet lehet meghonosítani a közbeszéd szintjén.

Mit tud az alternatíva?

A Római part mai állapota kétségtelenül rendezést igényel. A teljes árvízi bevédettség azonban nem egyenlő a rendezéssel. Számos olyan európai nagyvárosról tudunk, ahol jelentős folyóparti közterületi szakaszok vagy egész városrészek maradnak hullámtérben, mégis jóval rendezettebb, s esetenként ugyanolyan természetes képet mutatnak, mint a Római-part. Budapesten a Margitsziget vagy Kopaszi-gát technikailag éppen olyan hullámtéri terület, mint a Római-part. A Római-parton ráadásul csak az

üdülési illetekekből területarányosan annyi bevétel képződik évente, mint amekkora öszszegből a jóval nagyobb, 100 hektár területi kiterjedésű Margitszigetet, ezt a fővárosilag kiemelt kezelésű közparkot fenntartják. Nem lehetetlen tehát a hullámtérként rendezett Római-part mint cél elérése, még fővárosi körülmények között sem.

Az is rögzíteni érdemes, hogy a kerületi építés-szabályozás betű szerinti betartásával ma egyetlen 2001 után épült vagy átépült ingatlan tulajdonosának sem lenne problémája azzal, ha néha kiönt a folyó. 2013-ban, amikor a Római-parton megdőlt az árvízi rekord, és a legnagyobb vízszint (LNV) 891 cm-re változott, *Orbán Viktor* kormányfő tett egy kijelentést a Kossuth rádióban, vélhetően a vízügyi és a katasztrófavédelmi szakértőkkel történt többszöri konzultáció után: „Megvédtük a részben engedéllyel, részben engedély nélkül működő üdülőterületeket is. [...] Át kell gondolni, mi az, amit érdemes megvédeni. [...] Ha valaki árterületre épít, árvíz esetén nem számíthat rá, hogy megővjük a vagyonát. Az életét igen.”

A kormányfő ezen szavaival messzemenően egyet lehet érteni, azok katasztrófavédelmi szakemberek tapasztalatain és az európai vízgazdálkodási irányelveken alapszanak, amelyeket Magyarország is ratifikált. Az új európai szemlélet a folyószabályozásban a „teret a folyónak elv” szellemében alakult ki, amely szerint nem hadakozni akarunk a folyóinkkal, hanem elég helyet biztosíta-

Az egykori „Sajtház” 2017-ben

ni nekik arra, hogy a gyarapodó árvizeket biztonsággal levezessék.

Mire van tehát szükség a Rómain? Először is megnyugtató árvízvédelemre Óbuda és Békásmegyér lakosai számára, amely ezen a szakaszon a terület legmagasabb vonalán, a Nánási út–Királyok útján képzelhető el. Koncsos professzor szerint ez egy mindössze 1 méter magas, az útburkolattal egybealaposított vasbeton árvízvédelmi fallal abszolválható, sokkal kevesebb költséggel és sokkal kisebb műszaki kockázatokkal, mint a parti esetben.

Másodsorban szükség van a parti sétány rendezésére, ahol be kell és lehet rendezkedni arra, hogy azt időnként, 700 centiméter feletti vízállás esetén elönti a víz. Ehhez olyan kandeláberek, utcabútorok, burkolatok és partvédő stabilizálás szükséges, amely tartósan bírja a 3–5 évenkénti 1–2 hetes elöntést. A jelenleginél tartósabb és egyben természetesebb partfalvédelmet lehetne elérni egy úgynevezett gabionfalas kialakítással. Ez egy korrózióálló dróthálós dobozokba ömlesztett kőhalom, amely támfal-szerűen és helytakarékosan képes ellenállni a víz-erózióknak, védeni a sétány szerkezetét az alámosódástól. Ezen túlmenően a parti főveny területén csak a nem használt sólyák felszámolására, a működők rekonstrukciójára, illetve az illegális csatornabevezetések és a nem használt csatornacsövek végleges felszámolására, a kavicssterazok helyreállítására van szükség.

A többi a természet elvégzi.

A parti sétány szintjén a legfontosabb tendő az osztottpályás sétány és kerékpárút kialakítása árvízálló burkolattal. Ezeket cserjékkel, fasorral beültetett zöldsávval célszerű elválasztani, annak érdekében, hogy az

eltérő sebességű közlekedők a lehető legkisebb baleseti forrást jelentsék. A parton húz át az EUROVELO6 nemzetközi kerékpárút nyomvonal, az egyik legnagyobb használati konfliktust most a gyalogosok és a kerékpárosok közötti feszültségek jelentik.

Az elválasztott zöldsávon belül lehetőség van masszív árvízálló utcabútorok (kandeláberek, padok, szemetesek) elhelyezésére. Szükség van továbbá a part rendezése során a romeltakarításra. A Sajtház és a Római Club mára teljesen menthetetlen állapotba került, ezen a helyen épület gazdaságosan nem tartható fenn. Elbontásuk és a helyük közösségi célú környezetrendezése kiemelt fontosságú, továbbtervezést igénylő feladat.

Az ökológiai szempontokat érvényesítve a part északi szakaszán, a pünkösdfürdői gát befordulása alatt található úgynevezett Limány területét megilleti a természeti védelem és az ehhez méltó kezelés.

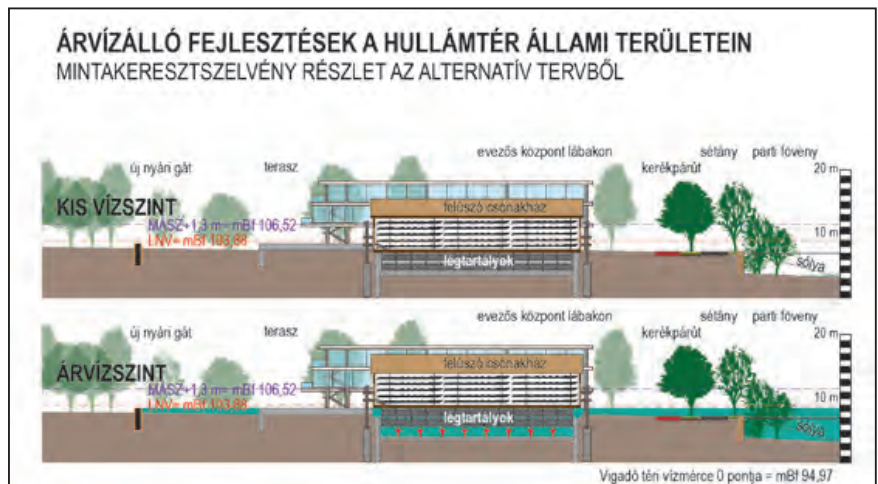
Közérdek s optimális jövőkép

A közterületi rendezéssel párhuzamosan a hullámtéri ingatlanokkal is foglalkozni kell. Teljes állapotfelmérést kell végezni, a szerkezetileg menthetetlen épületeket a tulajdonossal végre – a jogszabályoknak megfelelően – el kell bontatni, a szerkezetileg menthetőeknél pedig ki kell alakítani egy árvízálló megoldást. A lábakra épült épületeknél fel kell számolni az alsó szintek utólagos beépítéseit, vagy a tulajdonost kötelezni arra, hogy építsen ki hozzájuk egyedi árvízvédelmet a helyi szabályozás szellemében.

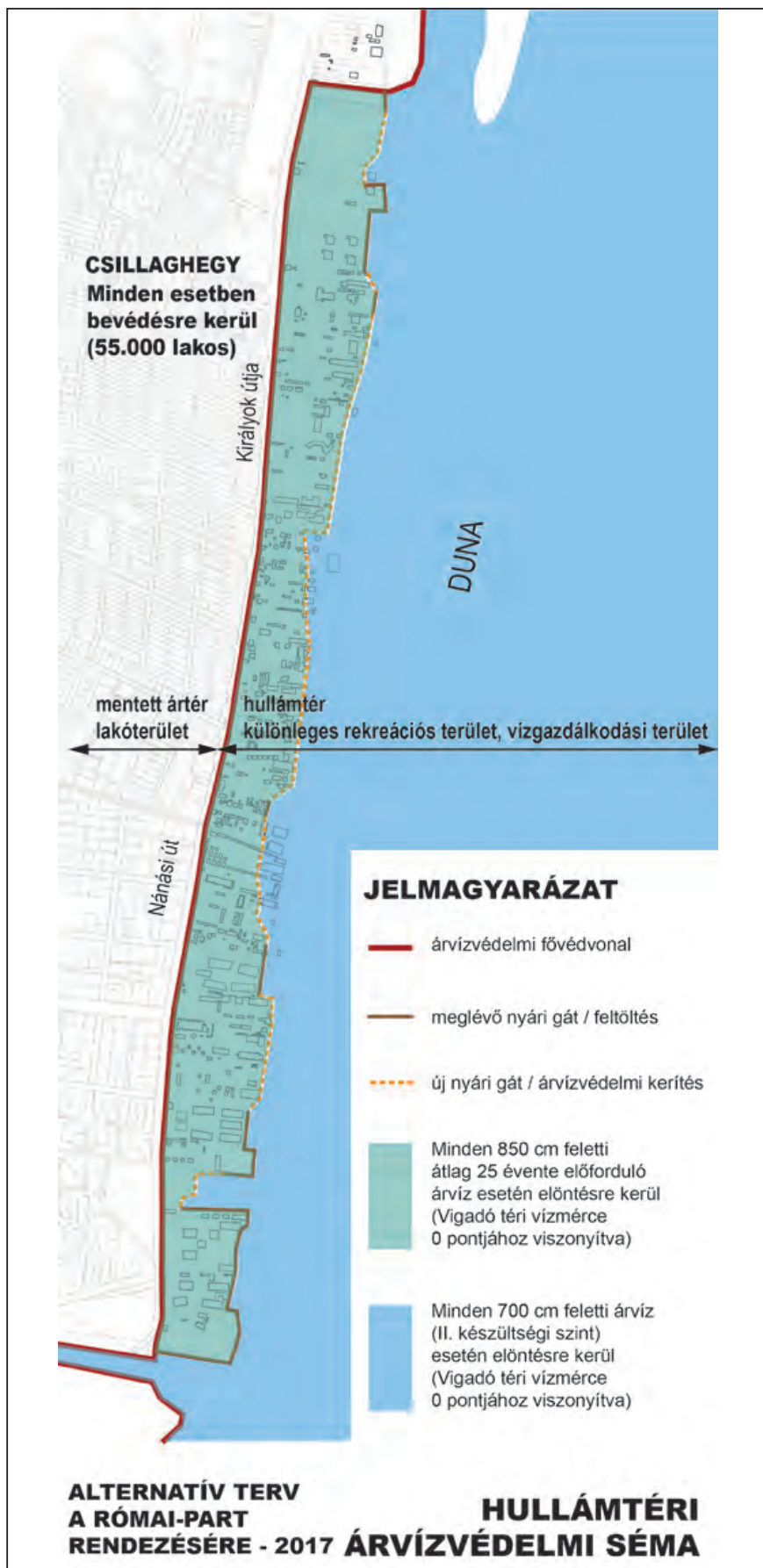
A romeltakarítás mellett a használaton kívüli ingatlanokat (különösen az állami és az önkormányzati tulajdonúakat) be kell vonni a közösségi hasznosításba. Minden jobb, mint a lakatlan, rendezetlen telek. A tulajdonosának hasznot tud termelni az ideiglenes kölcsönző, a vendéglátás, sörkerti hasznosítás is. Az állami és az önkormányzati tulajdonú ingatlanokat a tömegsport, a közhasználat, az erdei iskolák, a nyári gyerektáborok számára kell megnyitni, erre kell őket alkalmassá tenni.

A partot minden tekintetben fel kell készíteni az időszakos elöntés elviselésére, a háttér-ingatlanokat pedig a nyári napozást, fürdözést, evezést, kerékpározást, szabadterei időtöltéseket, vendéglátást, (átöltözést, közcéct, pelenkázót, zuhanyozót) biztosító szolgáltatások befogadására.

Intenzíven kell készülni szolgáltatásokban arra, hogy a Római-part ismét fürdésre alkalmas partszakasszá válik majd. A Duna – szerencsére – tisztul! Ezekben a kérdésekben jelentős feladat hárul a fővárosi és a III. kerületi önkormányzatra, az államra és a sportlétesítményeket üzemeltető BMSK-ra, valamint a területen működő sportegyesületekre.

Mintakeresztmetszvény részlete a Lányi-féle alternatív tervben (szerk: Bardóczi, 2017)

Összekapcsolt nyári gátak

A Római-part lehet az a hely, ahol budapesti viszonylatban ismét reneszánszát élheti meg az evezős tömegsport, amely gyerekek és felnőttek tízezreinek taníthatja meg a folyami vízbiztonságot és az evezős sportok szeretetét. Ha van, amire a TAO pénzeket, állami és fővárosi sporttámogatási erőforrásokat, a kiemelt kormányzati beruházás státuszt nem kellene sajnálni, az pontosan ez a feladat.

A Lányi-féle tervnek van válasza arra is, hogy a hullámtéri területek hogyan kaphatnak a jelenleginél magasabb szintű árvízvédelmet. A javaslat a hullámtéri telteken részben vagy egészben kiépített földgátak (nyári gátak), feltöltések, magaspartok, támfalak, kerítésvonalai megoldások rendszerére támaszkodik. Ezeket egyetlen folytonos vonallá kiegészítve telekről-telekre elemelve felvázoltunk egy olyan, a hullámtéri telkek területén belüli, a parttól a lehető legtávolabb húzott nyomvonalat, amelyen belül az épületek jelentős része a 850 centiméter alatti árhullámok esetén védetté válna. (A Dunán eddig levonult legnagyobb árhullám 891 centiméter volt).

A vonal kialakításakor azt is figyelembe vettük, hogy hol vannak a parton olyan ingatlanok, amelyek a jelenlegi kialakításukban menthetetlenek az árvíztől, vagy éppenséggel úgy épültek meg (lábakra), hogy az árvízi elöntés nem okoz kárt. A romos ingatlanok esetében bontást és árvízálló átépítést javasoltunk. Ez a nyárigát-rendszer természetesen egy opciós ajánlat: ahhoz minden parti ingatlan tulajdonosának az együttműködése és beleegyezése szükséges. Csak abban az esetben működik, ha az ehhez szükséges szolgalmi jogot a parti tulajdonosok biztosítják, az esetleges kisajátításokban közreműködnek.

Telkeik egy kis részének átengedéséért cserébe védelem közpénzből és ingatlanérték-növekedés. Ez az alternatív terv ajánlata. Ez a hullámtéren belüli nyári gátrendszer a fővédvonal védekezőképességét is megnöveli, hiszen az extrém nagy árvizek kivételével így a fővédvonalat nem érné semmilyen terhelés.

Nyilvánvalóan egy ilyen írás kereteit szétfeszítené a civilek és az általuk felkért szakértők által lefektetett több mint 60 oldalas tanulmánynak a részletes ismertetése. Ez a lehetőség azonban minden érdeklődő számára adott. A kezünkől kiadott anyag letölthető a lanyiromaipart.info weboldalról. Mindenkit csak buzdítani tudok, hogy ismerje meg jobban. A tervek nyilvánossága a megalapozott vélemény formálásához és a döntéshez ugyanis különösen fontos. Már amennyiben komolyan vesszük a betűszót: S.P.Q.R. ●